

УДК 347.454.5

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.7.09>**Олена Сібільова,**

аспірантка кафедри цивільного права № 1

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

## ВІДМІННІСТЬ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ВІД ІНШИХ МЕХАНІЗМІВ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

*Доведено, що надання інформаційних послуг замовникам здійснюється на підставі різноманітних договорів, узагальнюючим поняттям яких є договори у сфері надання інформаційних послуг. Обґрунтовано, що серед договорів у сфері надання інформаційних послуг доцільно виділити договори про надання інформаційних послуг, предметом яких є інформаційні послуги у вузькому значенні (дії щодо забезпечення користувача інформацією, що мають нематеріальний характер, створюють певний корисний ефект немайнового характеру та спрямовані на досягнення результату, який не має уречевленого змісту та задовольняє інформаційні потреби користувача), та договори, в яких інформаційні послуги є лише одним зі складників предмету договору разом з іншими діями. До таких договорів доцільно віднести договори про надання правових послуг, договори про надання консалтингових послуг, договори про надання маркетингових послуг, договори на проведення оцінки майна, договори про надання аудиторських послуг тощо.*

*Доведено, що, на відміну від договорів у сфері надання інформаційних послуг, такі договори як договори про надання телекомунікаційних послуг, договори про надання послуг поштового зв'язку тощо, не укладаються щодо надання інформаційних послуг, але послуги, які надаються за такими договорами, тісно пов'язані з інформаційними послугами, зокрема сприяють наданню доступу до інформації, технічно забезпечують доступ до інформації та її захист тощо.*

*Аргументовано, що від договорів у сфері надання інформаційних послуг необхідно відмежовувати договори, спрямовані на використання інформації для комерційних потреб як об'єкта прав інтелектуальної власності, зокрема договори комерційної концесії, договори про передачу ноу-хау. На такі договори не розповсюджуються загальні положення щодо договорів про надання послуг, а комерційна таємниця охороняється як об'єкт права інтелектуальної власності.*

*Запропоновано в ЦК України передбачити правове регулювання відносин щодо договорів у сфері надання інформаційних послуг, зокрема визначити сферу застосування таких договорів та особливості інформаційних послуг як предмету договору чи складника предмету договору.*

**Ключові слова:** договір, інформаційні послуги, інформація, використання інформації, телекомунікаційні послуги, договір комерційної концесії, ноу-хау.

**Постановка проблеми.** Розвиток сучасного інформаційного суспільства пов'язаний як із постійним удосконаленням інформаційних технологій, так і зі сферою їх використання, діяльністю з надання інформаційної продукції споживачам з метою задоволення їхніх інформаційних потреб. Частиною 3 статті 2 Закону України від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР «Про Національну програму інформатизації» проголошується, що Національна програма інформатизації спрямована, зокрема, на створення умов для інтеграції України у світовий інформаційний простір відповідно до сучасних тенденцій інформаційної геополітики [1].

Такий напрям розвитку українського суспільства ставить перед наукою приватного права завдання розробки та впровадження відповідних правових механізмів регулю-

вання суспільних відносин у сфері надання інформаційних послуг. Важливе значення в сфері надання інформаційних послуг має саморегулювання (договірне) регулювання договірних відносин у сфері надання інформаційних послуг, передбачаючи лише правове регулювання загальних положень про послуги в главі 63. Тому важливим є визначення напрямів правового регулювання відносин у сфері надання інформаційних послуг в контексті оновлення цивільного законодавства України та відмежування їх від інших механізмів використання інформації для комерційних потреб.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Зобов'язальні інформаційні відносини були предметом дослідження цивілістів А.О. Кодинець [3], О.В. Кохановської [4], П. Лютікова [5]. Інформаційні послуги в сфері господа-

рювання досліджувалися в наукових працях Ю.П. Бурила [6], А.В. Жорняк [7], використання інформації в комерційних цілях досліджувала А.Г. Дідук [8, с. 163–164] та інші правники. Проте питання відмінності договорів у сфері надання інформаційних послуг від інших механізмів використання інформації досліджувалися фрагментарно в контексті визначення правової природи договору про надання інформаційних послуг.

**Метою статті** є визначення особливостей договорів у сфері надання інформаційних послуг та виявлення їх відмінностей від інших механізмів використання інформації з розробкою пропозицій щодо удосконалення договірної регулювання відносин у сфері надання інформаційних послуг.

**Виклад основного матеріалу.** Виходячи з того, що інформаційні послуги в широкому значенні включають в себе різноманітні дії виконавця зі створення, отримання, пошуку, обробки, систематизації, передачі, розповсюдження, охорони інформації за завданням замовника з метою задоволення його різноманітних потреб інформаційного характеру, можна зробити висновок, що інформаційні послуги в широкому значенні включають в себе консультаційні послуги, консалтингові послуги, аудиторські послуги, маркетингові послуги тощо [9, с. 137].

Відповідно й договори у сфері надання інформаційних послуг є узагальнюючим поняттям щодо різноманітних договорів, предметом яких є інформаційні послуги в широкому значенні, що включають в себе інформаційні послуги як такі (інформаційні послуги у вузькому значенні), консультаційні послуги, консалтингові послуги, аудиторські послуги, маркетингові послуги тощо.

Так, інформаційні послуги у вузькому значенні є предметом договору про надання інформаційних послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника – користувача інформаційних послуг) надати інформаційні послуги, результати яких не охороняються як об'єкти права інтелектуальної власності, мають певний корисний ефект немайнового характеру для замовника – користувача інформаційних послуг, а замовник – користувач інформаційних послуг зобов'язується оплатити виконавцеві інформаційні послуги, якщо інше не встановлено договором [10, с. 73].

В юридичній літературі було запропоновано договори з інформаційним обов'язком поділяти на: 1) власне договір про надання інформаційних послуг (спрямовані

виключно на задоволення інформаційних потреб), 2) інші договори, які крім задоволення інформаційних потреб мають інші правові цілі.

Останню групу договорів можна поділити на змішані та інші договори з інформаційним обов'язком. До змішаних договорів можна віднести консалтинговий договір, маркетинговий договір, договір з надання аудиторських послуг, договір з надання оціночних послуг та інші [11, с. 116]. Не визначаючи правової природи зазначених договорів в межах цього дослідження, варто погодитися з поглядом, що у сфері надання інформаційних послуг доцільно виокремлювати власне договори про надання інформаційних послуг.

Розмаїтість послуг, які надаються замовникові з метою задоволення його інформаційних потреб та інших потреб, пов'язаних з інформаційними, надає підстави для того, щоб виокремлювати й договори про надання послуг, предмет яких складають як інформаційні послуги, так і інші дії (договір про надання правових послуг, договір про надання консалтингових послуг тощо); договорів, в яких інформаційні послуги не є предметом договору, але послуги, які надаються за такими договорами, тісно пов'язані з інформаційними послугами (договір про надання телекомунікаційних послуг, договір про надання послуг зв'язку тощо).

Так, законодавець визначає правові послуги як надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особи допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації (пункт 4 частина 1 статті 1 Закону України від 2 червня 2011 року № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу») [12].

Положення про порядок організації та проведення конкурсів на право виконання консалтингових (консультаційних, аудиторських, юридичних та оціночних) послуг, затверджене наказом Національного агентства України з управління державними корпоративними правами від 15 липня 1999 року № 131, визначає порядок організації та проведення конкурсів з визначення юридичних та фізичних осіб, яким може бути надано право виконання для Національного агентства з управління державними корпоративними правами консультаційних, аудитор-

ських, юридичних та оціночних послуг [13]. Цим положенням консалтингові послуги розглядаються також у широкому значенні як консультаційні, аудиторські, юридичні, оціночні послуги. Але зазначені послуги належать до сфери надання інформаційних послуг, оскільки вони спрямовані на задоволення інформаційних потреб учасників правовідносин, хоча одночасно задовольняють і інші їхні потреби.

Предметом договору про надання аудиторських послуг є аудиторські послуги, які в статті 1 Закону України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» визначаються як аудит, огляд фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості та інші професійні послуги, що надаються відповідно до міжнародних стандартів аудиту [14]. Отже, складником аудиторських послуг є надання певної інформації, але ця інформація є результатом перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності юридичної особи чи іншого суб'єкта.

В частині 2 статті 4 Закону України від 12 липня 2001 року № 2658-III «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» визначаються форми здійснення оціночної діяльності, зокрема вказується, що це може бути консультаційна діяльність, яка полягає в наданні консультацій з оцінки майна суб'єктам оціночної діяльності, замовникам оцінки та (або) іншим особам в усній або письмовій формі [15]. Складовим елементом оціночної діяльності також є надання консультаційних послуг і здійснення іншої діяльності, пов'язаної з обробкою, узагальненням певної інформації, тобто договори на проведення оцінки майна можуть бути віднесені до договорів у сфері надання інформаційних послуг.

Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР «Про рекламу» в статті 1 визначає рекламу як інформацію про особу чи товар, розповсюджену в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначену сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару [16]. Виробництво і розповсюдження реклами здебільшого здійснюється на договірній основі, саме такі договори про надання рекламних послуг і можуть бути віднесені до договорів у сфері надання інформаційних послуг, зважаючи на те, що сама реклама є певною інформацією про особу чи товар.

Договори у сфері надання інформаційних послуг необхідно відмежовувати від договорів, в яких інформаційні послуги не є предме-

том договору, але послуги, які надаються за такими договорами, тісно пов'язані з інформаційними послугами, зокрема такі послуги спрямовані на створення умов для надання доступу до інформації, її захисту тощо.

Стаття 1 Закону України від 18 листопада 2003 року № 1280-IV «Про телекомунікації» визначає телекомунікаційну послугу як продукт діяльності оператора та/або провайдера телекомунікацій, спрямований на задоволення потреб споживачів у сфері телекомунікацій [17]. Отже, телекомунікаційні послуги не є за своєю сутністю інформаційними послугами, але такі послуги сприяють наданню доступу до інформації, технічно забезпечують доступ до інформації.

У статті 1 Закону України від 4 жовтня 2001 року № 2759-III «Про поштовий зв'язок» послуги поштового зв'язку визначаються як продукт діяльності оператора поштового зв'язку з приймання, обробки, перевезення та доставки (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій, спрямований на задоволення потреб користувачів [18]. Договір про надання послуг поштового зв'язку також не може бути віднесено до договору в сфері надання інформаційних послуг, бо послуги, які складають предмет такого договору, спрямовані на доставку (вручення) поштових відправлень, які містять певну інформацію.

Так, доцільно в ЦК України передбачити правове регулювання відносин щодо договорів у сфері надання інформаційних послуг, зокрема визначити сферу застосування таких договорів та особливості інформаційних послуг як предмету договору чи складника предмету договору.

Від договорів у сфері надання інформаційних послуг необхідно відмежовувати договори, в яких інформація охороняється як об'єкт права інтелектуальної власності. На думку О. Кохановської, свою специфіку мають також положення ЦК України про комерційну таємницю, хоча і в цьому випадку йдеться про особливості виключних прав. Розгляд останньої виходить за межі дослідження договору про надання інформаційних послуг, оскільки ЦК України називає комерційну таємницю одним із об'єктів прав інтелектуальної власності [19, с. 89].

Стаття 505 ЦК України містить поняття «комерційної таємниці». Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складників є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим

вона має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [2].

На думку А.Г. Дідук, здебільшого до комерційної таємниці належить інформація, комерційне застосування якої створює для особи, яка фактично її контролює, певні конкурентні переваги саме завдяки її незагальновідомості та нелегкодоступності. Комерційна цінність у цьому випадку може виражатися в отриманні більших прибутків від реалізації продукції, виробленої за допомогою комерційної таємниці. Якщо інформація не має для особи, яка фактично її контролює, комерційної цінності, то вона не може вважатися комерційною таємницею [8, с. 87]. Комерційна таємниця є об'єктом права інтелектуальної власності, тому інформація, яка є комерційною таємницею, охороняється також як об'єкт права інтелектуальної власності.

Використання комерційної таємниці здійснюється за договором комерційної концесії. Згідно з частиною 1 статті 1116 ЦК України предметом договору комерційної концесії є право на використання об'єктів права інтелектуальної власності (торговельних марок, промислових зразків, винаходів, творів, комерційних таємниць тощо), комерційного досвіду та ділової репутації [2].

Правоволоділець зобов'язаний передати користувачеві технічну та комерційну документацію і надати іншу інформацію, необхідну для здійснення прав, наданих йому за договором комерційної концесії, а також проінформувати користувача та його працівників з питань, пов'язаних зі здійсненням цих прав (частина 1 статті 1120 ЦК України) [2]. Передання за договором комерційної концесії технічної, комерційної документації, іншої інформації свідчить не про надання інформаційних послуг правоволодільцем і задоволення інформаційних потреб користувача, а про передачу права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, зокрема комерційної таємниці.

Виникають питання й щодо визначення предмету договору про передачу ноу-хау та можливості віднесення цих договорів до договорів у сфері надання інформаційних послуг.

Стаття 1 Закону України від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ «Про інвестиційну

діяльність» визначає «ноу-хау» як сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків і виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих [20].

У пункті 5 частини 1 статті 1 Закону України від 14 вересня 2006 року № 143-V «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» ноу-хау визначається як технічна, організаційна або комерційна інформація, отримана завдяки досвіду та випробуванню технології та її складників, яка не є загальновідомою чи легкодоступною на день укладення договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною досить вичерпно, щоб було можливо було перевірити її відповідність критеріям незагальновідомості та істотності [21].

Наведені легальні визначення ноу-хау дають підстави для віднесення ноу-хау до об'єктів права інтелектуальної власності і охорони прав на ноу-хау як прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Ноу-хау не є тими відомостями та даними, які складають зміст інформації як об'єкта цивільних прав. Тому на договори комерційної концесії, договори про передачу ноу-хау не розповсюджуються загальні положення цивільного законодавства України, що регулює відносини з надання послуг. На ці договори розповсюджуються ті законодавчі положення, які регулюють відносини з охорони об'єктів права інтелектуальної власності.

### Висновки

Таким чином, розвиток постіндустріального суспільства сприяє активному впровадженню інформаційних технологій і становленню інформаційного ринку. Відносини на інформаційному ринку з надання інформаційних послуг опосередковуються різноманітними договорами, узагальнюючим поняттям для яких є договори в сфері надання інформаційних послуг. Проте не всі договори, які тим чи іншим чином пов'язані з наданням доступу до інформації, є договорами у сфері надання інформаційних послуг, відповідно й регулюються вони різними законодавчими положеннями, а самі дії за цими договорами мають різний правовий режим охорони.

Серед договорів у сфері надання інформаційних послуг доцільно виділити договори про надання інформаційних послуг, в яких предмет договору складають саме інформаційні послуги, які задовольняють інформа-

ційні потреби замовників. Також до договорів у сфері надання інформаційних послуг належать договори, в яких інформаційні послуги є лише одним зі складників предмету договору разом з іншими діями. Зокрема, до таких договорів доцільно віднести договори про надання правових послуг, договори про надання консалтингових послуг, договори про надання маркетингових послуг тощо.

Крім того, необхідно виділити групу договорів, в яких інформаційні послуги не є предметом договору, але послуги, які надаються за такими договорами, тісно пов'язані з інформаційними послугами, наприклад договір про надання телекомунікаційних послуг, договір про надання послуг поштового зв'язку тощо.

Від договорів у сфері надання інформаційних послуг необхідно відмежовувати договори, спрямовані на використання інформації для комерційних потреб як об'єкта прав інтелектуальної власності, зокрема договори комерційної концесії, договори про передачу ноу-хау. На такі договори не розповсюджуються загальні положення про договори про надання послуг, а комерційна таємниця, ноу-хау охороняються як об'єкти права інтелектуальної власності. Запропоновано передбачити в ЦК України правове регулювання відносин щодо договорів у сфері надання інформаційних послуг. Подальше дослідження механізмів використання інформації в цивільному обороті сприятиме удосконаленню правового регулювання відносин у сфері надання інформаційних послуг.

#### Список використаних джерел:

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04 лютого 1998 року № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1998. № 27–28. Ст. 181.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Кодинець А.О. Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин: методологія, теорія, практика : дис. д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 470 с.
4. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні : дис. д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2006. 531 с.
5. Лютікова П. Поняття та види договорів на надання інформаційних послуг. *Право України*, 2008. № 7. С. 91–94.
6. Бурило Ю.П. Договірне регулювання робіт і послуг в інформаційній сфері господарювання. *Правова інформатика*, 2013. № 3. С. 60–68.

7. Жорняк А. Інформаційна послуга у сфері господарювання: поняття та ознаки. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. № 10. С. 61–65.

8. Дідук А.Г. Правовий режим конфіденційної інформації: цивільно-правовий аспект : дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харківський нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2008. 243 с.

9. Sibilyova O. Information services as the subject matter of a contract on providing information services (Інформаційні послуги як предмет договору про надання інформаційних послуг). *Visegrad Journal on Human Rights*, 2019. № 5. Vol. 3. P. 134–139.

10. Сибільова О. Поняття договору про надання інформаційних послуг. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. № 11. С. 70–74.

11. Дорохова Н.А. Договоры об оказании информационных услуг: виды и ограничение от гражданско-правовых договоров с информационной обязанностью. *Вестник университета имени О.Е. Кутафина*, 2015. № 10. С. 116–124. URL: [http://vestnik-msal.ru/netcat\\_files/521/703/Dorohova.pdf](http://vestnik-msal.ru/netcat_files/521/703/Dorohova.pdf) (дата звернення: 25.06.2019).

12. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011. № 51. Ст. 577.

13. Про затвердження Положення про порядок організації та проведення конкурсів на право виконання консалтингових (консультаційних, аудиторських, юридичних та оціночних) послуг : наказ Національного агентства України з управління державними корпоративними правами від 15.07.99 № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-99#Text> (дата звернення: 20.05.2020).

14. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2018. № 9. Ст. 50.

15. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12 липня 2001 року № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2001. № 47. Ст. 251.

16. Про рекламу : Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 39. Ст. 181.

17. Про телекомунікації : Закон України від 18 листопада 2003 року № 1280-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004. № 12. Ст. 155.

18. Про поштовий зв'язок : Закон України від 4 жовтня 2001 року № 2759-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2002. № 6. Ст. 39.

19. Кохановська О. Інформація у договірних відносинах. *Право України*, 2012. № 9. С. 85–94.

20. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*, 1991. № 47. Ст. 646.

21. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 року № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*, 2006. № 45. Ст. 434.

**Olena Sibilyova. Differences between Contracts in the Field of Information Services' Provision and Other Mechanisms of Using Information**

*It has been proved that the provision of information services to customers is carried out on the basis of various contracts, the general concepts of which are contracts in the field of information services' provision.*

*It has been substantiated that it is expedient to single out contracts for the provision of information services among the contracts in the field of information services' provision, where information services in the narrow sense (actions to provide users with intangible information create some beneficial effect and aimed at achieving the result, which has no materialized content and satisfies the information needs of the user) are their subject, and contracts, where information services are only one of the components of the subject matter of the contract together with other actions.*

*Such contracts should include agreements for the provision of legal services, agreements for the provision of consulting services, agreements for the provision of marketing services, contracts for property valuation, agreements for the provision of audit services, etc.*

*It has been proved that such contracts as contracts for the provision of telecommunications services, contracts for the provision of postal services, etc. are not concluded for the provision of information services, unlike contracts in the field of information services' provision, but services provided under such contracts are closely related to information services, in particular they facilitate access to information, technically provide access to information and its protection, etc.*

*It has been argued that contracts in the field of information services' provision should be distinguished from contracts aimed at the usage of information for commercial purposes as an object of intellectual property rights, in particular franchising agreements, know-how transfer contracts. Such agreements are not subject to general provisions on service agreements, and commercial information is protected as an object of intellectual property rights.*

*The author has offered to provide, in the Civil Code of Ukraine, legal regulation of relations regarding agreements in the field of providing information services, in particular, to determine the scope of applying such agreements and specific features of information services as the subject matter of the agreement or the component of the agreement's subject matter.*

**Key words:** contract, information services, information, usage of information, telecommunication services, franchising agreement, know-how.

